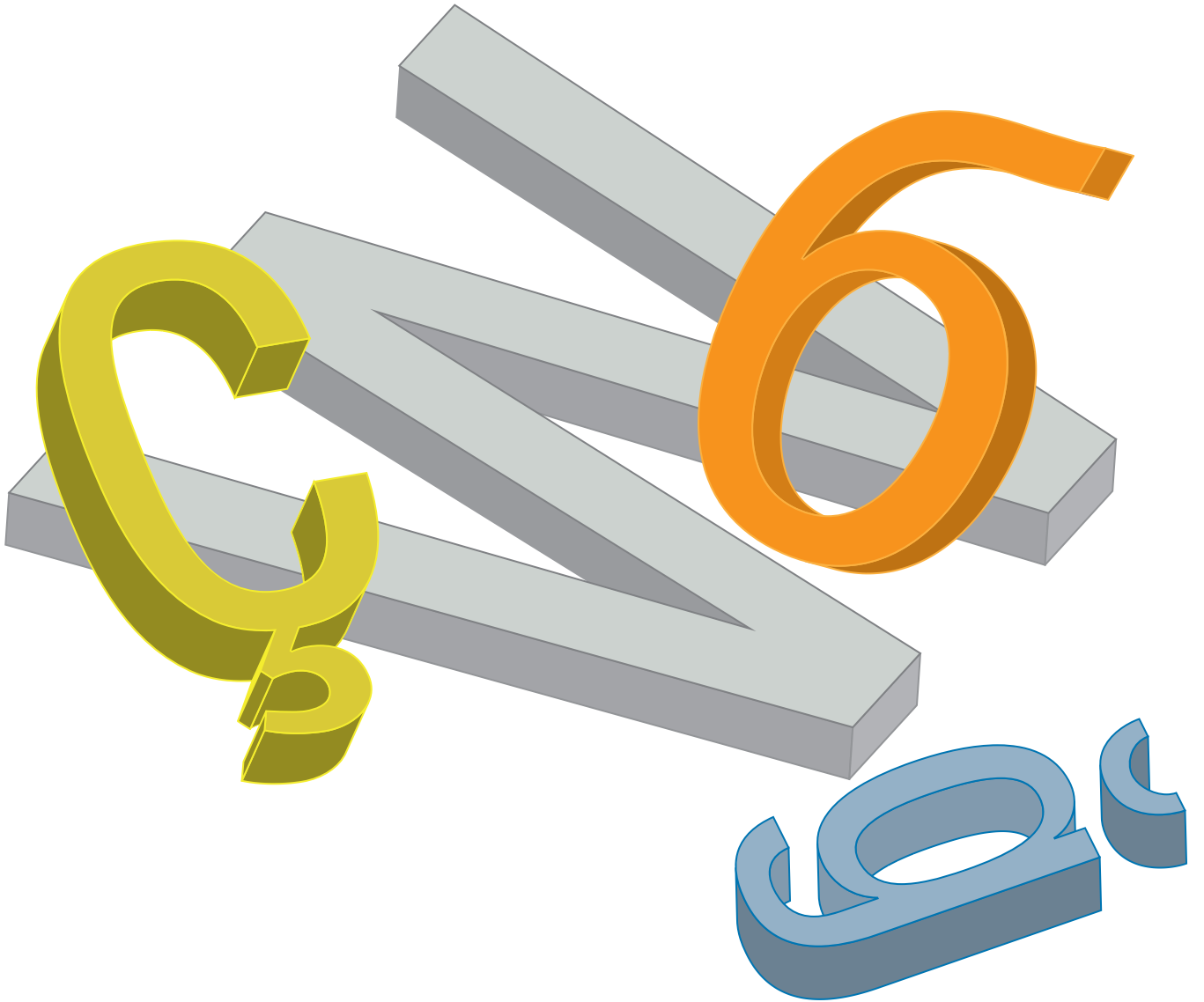

Kosova'da Belediye dil uyumu

HAZIRAN 2014

Uyarı:

İşbu yayının İngilizce versiyonu resmi olanır. Yayın tüm diğer dil versiyonları orijinal olan İngilizce versiyonun tercümeleridir ve resmi belge değildir.

İÇİNDEKİLER

İCRA ÖZETİ.....	4
1. GİRİŞ.....	5
2. YASAL VE İLE SİYASİ ÇERÇEVE	6
3. DİL KOMİSERİ OFİSİ VE DİL SİYASETİ AĞININ İŞLEVSELLİĞİ	8
4. DİLLERİN KULLANIMI KANUNUNUN BELEDİYELER TARAFINDAN UYGULANMASI.....	10
4.1. Belediyeler düzeyinde dillerin kullanılmasına dair belediye kurallarının kabul edilmesi ve bununla ilgili bilinçlendirme etkinliklerinin artırılması	10
4.2. Belediyede işaret, duyuru ve ilan tahtalarının teşhiri.....	11
4.3. Hizmetlerin çok dilli sunulması şartı	14
4.4. İdare organları ve onların temsilcilerinin toplantıları süresince tercümenin temin edilmesi ve belediye toplantı evraklarının ve belediye yasal resmi yazışmaları - kanunlarının tercüme edilmesi	17
4.5. Belediye websayfalarının ve iş ilanlarının tercüme edilmesi	19
4.6. Toplantıların sözlü - naklen olarak tercüme edilmesi ve belediye tercüme birimlerinin kapasitesi	21
4.7. Çok dilli yol ve cadde işaretlerinin asılması.....	23
5. SONUÇLAR.....	24
6. TAVSİYELER-ÖNERİLER	25

KISALTMALAR LİSTESİ

AT	Administratif Talimat
AAKM (ECMI)	Avrupa Azınlıklar Konuları Merkezi
DKM	Dil Komiseri Ofisi
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Kosova Misyonu
UNMIK	BM Kosova Misyonu

İCRA ÖZETİ

Çoğulcu demokrasi ve çok uluslu toplumu temin etmek amacıyla, Kosova yasal çerçevesi farklı toplulukların geniş dil hakları için temel koruyucuları temin ederek tüm kamu enstitüleri ve hizmet sunanların resmi dilleri ve onun statüsünün eşit olarak kullanılmasını mecburi kılmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Kosova Misyonu (AGİT) Kosova'da yaşamakta olan tüm toplulukların dil haklarının tamamen kullanılması doğrultusunda düzenli olarak denetimde bulunmakta, bu konuda raporlar hazırlamakta ve gerekli olan savunmaları gerçekleştirmektedir.

Bu rapor, yerel düzeydeki pratikleri incelerken, ilan edilmesinden sonra yedi yıldan çok bir zamanın geçmesine rağmen, Dil Kullanımı Kanunu'nun ¹ yetersiz insancıl ve finansi kaynakların temin edilmemesi sonucu ve çok kere gerekli görev anlayışının eksikliği ya da politik iradenin yetersizliği yüzünden, sadece kısmen gerçekleştirilmiş olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Bu önemli meydan okumalar yüzünden, belediye düzeyinde azınlıkta olan toplulukların resmi dillere ve resmi olarak kullanılmakta olan diller üzere sunulan hizmetlere erişmeleri sorun olmaya devam etmektedir. Tüm belediyeler, dil kullanımına değin belediye kurallarının kabul edilmesinde olumlu adımlar atarken, Roman dili hala kabul edilmemiş veya korunmamıştır. Dil hakları ile ilgili bilinçlendirme kampanyaları çok azdır ve belediye dil odak noktalarını atamakta çok yavaş hareket etmektedir. Sokaklarda tüm resmi diller üzere işaretlerin koyulmaması, yol işaretleri ve kamu binaları işaretlerinin olmaması aynı zamanda sorun olmaya devam etmektedir. Belediyelerde resmi dilleri bilen memurların işe alınmalarındaki zorluklar, sivil hizmetler sunan bölümlerde bazı topluluklar temsilcilerinin yeterli olarak temsil edilmemeleri, kamu idarede tüm resmi diller ve resmi olarak kullanılmakta olan diller üzere hizmetlerin sunulması için gerekli olan dil eğitim derslerinin düzenlenmemesi yanı sıra kamu toplantılarına ilişkin yazılı malzemelerin yetersiz olması gözlenmektedir. Bununla birlikte belediye kanunları tercümelerinin olmaması resmi dillerin eşit olarak kullanımı statüsünü sarsmakta ve tüm toplulukların kamu yaşama etkili olarak katılımlarında ek sorun yaratmaktadır.

Bu kusur ve eksiklerin düzeltilmesi doğrultusunda AGİT, Kosova enstitülerine şu önerilerde bulunmaktadır: yasal çerçevenin tamamiyle gerçekleştirilmesi doğrultusunda gerekli olan finansi, insan ve teknik kaynakları tahsis edilmeli; kendi dil hakları konusunda tüm Kosova topluluklarının kamu bilinci artırılmalı; tüm resmi dilleri ve belediye düzeyinde olan resmi dilleri Kosova yasal çerçevesi üzere tanımalarını; Kanun gereğince Dil Siyaseti Ağının kurulmasını; tüm resmi diller üzere belediye ile cadde işaretlerinin koyulmasını; uygun olan eğitim dersleri yardımıyla işçilerin dil becerilerinin geliştirilmesi; belediye tercüme birimlerine ait olan uygun çalışma koşullarının temin edilmesi.

¹ UNMİK 2006/51 sayılı Kuralı esasınca ilan edilen 02/L-37 sayılı ve 20 Ekim 2006 tarihli Dillerin Kullanımı Kanunu

1. GİRİŞ

AGİT in en önemli görevlerinden biri, Kosova'da yaşamakta olan farklı toplulukların insan haklarının denetimi, geliştirilmesi ve korunmasıdır², onların dil hakları ise bu görevin tamamlayıcı parçasıdır. Kosova'da resmi dillerin eşit olarak kullanımı tüm toplulukların gerekli olan hizmetlerden tamamen ve bütünlüklü olarak yararlanmalarının önkoşulu olup onların kamu işlerine katılmaları ise demokratik ve çok uluslu toplumun temel elemanlarından birini oluşturmaktadır.

AGİT in yapmış olduğu sıralı gözlemleri ve AGİT'in hazırladığı önceki raporları³, Kosova belediyelerinde dil uyumunun gereken düzeyde olmadığını - problemlili olduğunu ve Kosova topluluklarının kamu işleri ve hizmetlerine eşit olarak katılmalarının ve temsil edilmelerinin temin edilmesi doğrultusunda özel ilgi gerektiğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda, rapor, belediyelerin yasal çerçeve ile uyumu konusundaki AGİT'in saptamış olduğu kusurlara - yanlışlıklara ilişkin en önemli alanlara odaklanarak, Kosova hükümetinin kendi görevlerini sistematik bir şekilde uyumlaştırması doğrultusunda araçlar temin ederek Kosova dil topluluklarına karşı sorumlu davranmasına ilişkin araçları temin etmesine vurgu yapmaktadır.

Raporda , 2011 yılının Haziran döneminden 2014 yılı Şubat dönemine kadar 34 Kosova belediyesindeki durum ele alınmaktadır⁴. Bu rapor, Kosova belediyelerinde ilgili yasanın masada görüşülmesine dayanarak, düzenli olarak alan gözetlenmesi ile birlikte kantitatif veriler (örnek olarak kurallar, mekanizmalar ve pratikler ile birlikte) olduğu gibi kantitatif verileri bir araya getirerek (örnek olarak söyleşiler, dil görevleri uyumu ile ilgili değerlendirmeler) yasal görevlerinin gerçekleştirilmesini içermektedir.

Alan araştırmasının bir parçası olarak, AGİT, 2011 yılının Temmuz ayından 2012 yılının Eylül ayına kadar ilk tur mülakatları gözden geçirerek, 2013 yılı Mart - Nisan güncellemelerini ve 2014 Ocak - Şubat güncellemelerini bir araya getirmiş bulunmaktadır⁵. Belediye liderleri de dahil olmak üzere (toplulukların belediye başkan yardımcıları ve belediye departmanları müdürleri, işçiler ve tüm belediye vatandaşları ile mülakatlar yapılarak Kosova'da yaşamakta olan tüm dil topluluklarını kapsayan 150'den çok kişi ile mülakat yapılmıştır, ⁶ ikamet edenler de dahil olmak

² Örnek olarak İnsancıl Boyut Konferansına ilişkin Kopenhag Toplantısı Dokümanına bakınız- CSCS (5-29 Haziran 1990) <http://www.osce.org/odihr/elections/14304> müsait (2014 yılının Şubat ayında erişilebilir olarak kılınmıştır).

³ Kosova Belediyeleri tarafından Dillerin Kullanılması Kanununun uygulanmasına ilişkin AGİT Raporu (Temmuz 2008), <http://www.osce.org/kosovo/32762> (2014 yılının Şubat ayında erişilebilir olarak kılınmıştır); Kosova'da Çok Dilli Yasama ve onun Meydan Okumaları ile ilgili AGİT Raporu, Şubat 2012, <http://www.osce.org/kosovo/87704> (2014 yılı Şubat ayında erişilebilir kılınmıştır); AGİT Topluluk Haklarının Değerlendirilmesine dair Rapor, Üçüncü baskı, (Temmuz 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92244> (2014 yılının Şubat ayında erişilebilir olmuştur).

⁴ Kuzey belediyeler ankete katılmamışlardır.

⁵ Rapora alınan dönem uzunluğu yasal çerçeve alanında kaydedilen reformlar ve etüt süresince kurumların orta vadede sağduyularından hareket etmektedir.

⁶ Belediyelerin Topluluklar ve geri dönüş ofisleri görevlileri, belediye yasal görevlileri, belediye enformasyon görevlileri, belediye tercümanları ve sözlü tercümanları.

üzere sakinler⁷ Merkezi düzeyde ise AGİT Kosova Dil Komiseri ile mülakat yapılmıştır. Ortalama olarak mülakat yapılanların üçte biri kadındı.

Talimata dayanarak, ikinci bölüm, Kosova'daki yasal hakları düzenleyerek, yasal ile siyasi çerçevenin altını çizmektedir. Bölüm üçte ise, Dil Komiserinin dil uyumunu kolaylaştırma alanındaki görevine vurgu yaparken, Dil Siyaseti Ağının yerel düzeydeki destek mekanizması rolünün altını çizmektedir. Dördüncü bölüm ise, belediyelerin yerel ile siyasi çerçeve içerisinde kendi görevlerini ne derecede gerçekleştirip gerçekleştirmediklerini ve onların bu görevleri yapmaları için nasıl bir kapasiteye sahip olduklarını değerlendirmektedir. Son bölümler ise, ilgili kurum ile görevlilerin toplulukların dil haklarını temin etmelerine yardım etmeleri doğrultusunda kilitli sonuçlar ve birçok öneriyi içermektedir.

2. YASAL VE İLE SİYASİ ÇERÇEVE

2006 yılında Dillerin Kullanımı Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra⁸, Kosova Meclisi, Kosova kurumları tarafından Arnavutça ve Sırpçanın eşit olarak kullanılmasını yükümlü kılmıştır. Dillerin Kullanımına Kanunu, Ayrımcılığa Karşı Kanunu⁹ ve ulusal azınlıkların korunmasına değin uluslararası enstrümanları olduğu gibi Kosova'da kullanılmakta olan yöresel ile azınlık dillerini ve Avrupa Ulusal Azınlıkların Korunmasına ait Çerçeve Sözleşmesi de dahil olmak üzere uluslar arası enstrümanları kapsamaktadır¹⁰.

Yasal çerçeveye göre, Arnavutça ile Sırpça ve onların alfabeleri Kosova'nın resmi dilleri olarak belirlenmiştir.¹¹ Bir belediyede bir dil topluluğunun belediye ahalisinin en azından yüzde beşini oluşturması durumunda, diğer diller de Arnavutça ve Sırpça gibi belediye düzeyinde resmi dil statüsüne sahiptir.¹² İstisna olarak, Prizren belediyesinde yaşamakta olan Türk topluluğunun sayısına bakılmayarak Dillerin Kullanımı Kanunu, Türkçenin Prizren belediyesinde resmi dil olma hakkını temin etmiştir.¹³ Belediye ahalisinin yüzde üç - yüzde beşini temsil eden daha küçük dil topluluğu ya da bir dilin geleneksel olarak konuşulduğu bir yerde, o dil o belediye düzeyi çerçevesinde "resmi kullanımda olan bir dil" olarak belirlenebilir,¹⁴ ve bireysel istemler ile o dil üzere hizmet istenip evraklar istenebilir – elde edilebilir.

⁷ Kosova Sırpı, Kosova Goralıları, Kosova Arnavutları, Kosova Boşnakları, Kosova Türkleri ve Kosova Hırvatlarından oluşan toplam 76 kişi mülakata katıldı. İlk turda toplam olarak 38 topluluk üyesi mülakata katıldı, diğer yandan ek olarak 38 kişi üçüncü turda mülakata katıldı.

⁸ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen- *supra*.

⁹ 2004/32 sayılı UNMIK Kuralı (Regulation) esasınca ilan edilen 2004/3 sayılı Ayrımcılığa Karşı Kanun, 20 Ağustos 2004.

¹⁰ Kosova Anayasası 22 Maddesi ile düzenlendiği şekilde, 15 Haziran 2008.

¹¹ Kosova Anayasası, not 10, yukarıda geçen, Madde 5; Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen, Madde 2.1.

¹² Dillerin Kullanımı Kanun, not 1, yukarıda geçen, madde 2.3.

¹³ A.g.e - *Ibid*.

¹⁴ *Ibid*, Madde 2.4.

Dillerin Kullanımı Kanunu, merkezi ile yerel düzeydeki tüm kurumların, kendi programları çerçevesinde korumakta oldukları haklar konusunda kamu bilincini artırmaları gerekir.¹⁵ Bu Kanun aynı zamanda tüm kamu kurumların ve hizmet vericilerinin Kosova'da kullanılmakta olan resmi dilleri, merkez ile belediye enstitülerinde olduğu gibi kamu binalarında, mahkeme duruşmalarında, eğitimde, medyada, özel adlarda ve özel alanlarda eşit olarak kullanılmasını düzenlemeyi zorunlu kılmaktadır. Bu Kanun aynı zamanda, belediye kurumlarının, hizmet sunarken, temsilci ile yürütme organlarının toplantıları süresince tercüme temin etmeleri yanı sıra, belediye toplantı malzemeleri ve tüm kamu dokümanların tercümelerini sağlamalı, sokak ve cadde ile yol işaretlerinin çok diller üzere belediye kurumları tarafından yazılmasını öngörmektedir.¹⁶ Dillerin Kullanımı Kanununun 10. Maddesi, Yerel İdare Bakanlığı tarafından çıkarılacak Administratif Talimatlar (AT) ile topluluk üyelerinin belediye enstitülerinde topluluklar dillerini kullanma hakkına sahip olduklarına dair güvence prosedürlerini düzenlemesi öngörülmektedir.¹⁷

Bundan başka Dillerin Kullanımı Kanunu, aynı zamanda kanunun pratikte uygulanıp uygulanmadığını denetlemek için sorumlu olan bir kurum olarak özel bir makam olacak Dil Komisyonunun kurulmasını temin etmektedir¹⁸. Dil Komisyonu 2007 yılının Mayıs ayında kurulmuştur.¹⁹ Kamu Hizmetleri Bakanlığının 2007/01 sayılı AT ile Dil Komisyonunun, Dillerin Kullanımı Kanun hükümlerinin ihlal edilmesi durumunda gerekli olan idari cezaları saptayacak bir sorumlu kurum olmasını saptamış bulunmaktadır.²⁰ 2012 yılında yapılan yasal ile siyasi reformlar ile Dil Komisyonu, Dil Komiseri Ofisine dönüştürülmüş, bununla birlikte yetkileri de yeni makama geçmiş bulunmaktadır.²¹

Başbakanlık Ofisi tarafında yayınlanan temel siyasi belgeyi "Kosovada Dil Siyaseti"²² Siyasi Etüt Dokümanı oluşturmaktadır. Bu evrak Kosova'da dillerin kullanımına değin yasal çerçeveyi saptayıp onun merkezi ile belediye kurumlarında gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine değin değerlendirmeler yapmaktadır.

¹⁵ *Ibid*, madde. 36.2

¹⁶ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen, *Maddeler 7-9*.

¹⁷ Yerel İdare Bakanlığı, Belediyelerde Dillerin Kullanımı Kanununun Uygulanması ile ilgili Prosedürlerin belirlenmesine değin 2007/06 sayılı Administratif Talimat, 17 Ağustos tarihinde kabul edilip, 2011/02 sayılı AT ile yürürlükten kaldırılmış (aynı başlıkta), 18 Nisan tarihinde 2011 kabul edilmiştir.

¹⁸ *Ibid*, Madde. 32.

¹⁹ Kosova hükümeti, Dil Komisyonunun yapısı ve yetkilerine değin 03/2007 sayılı AT.

²⁰ Kamu Hizmetler Bakanlığı, Dillerin Kullanımı Kanununu ihlal edenlere karşı Administratif Cezaların saptanmasına ilişkin 2007/01 sayılı AT, 11 Nisan 2007.

²¹ Dil Komiseri Ofisine değin 07/2012 sayılı Kural, 4 Nisan 2012 tarihinde Kosova hükümeti tarafından kabul edilmiş Kuralın 1.1.2 maddesi "Dil Komiseri Ofisi olarak Dil Komisyonunun örgütlenmesi ve yapısı, Başbakanlık Ofisi himayesi altında" olması saptanmıştır. Aynı Kuralın 32.1 maddesine göre "bu kuralın yürürlüğe girmesinden itibaren, Başbakanın 03/2007 sayılı AT göre Dil Komisyonunun yapısı ve gücü yürürlükten kaldırılmıştır"; 32.2 madde ise şunları katmaktadır: "Bu kurala göre Başbakan tarafından atandığı tarihten itibaren, Hükümetin Dil Komisyonu olmayacaktır."

²² Başbakanlık Ofisi, Topluluklar İşleri Ofisi, Politika Etüdü II, Kosova'da Dil Siyaseti, *Kamu Organları ile gerçekleştirilmesi- uygulanması Eylül 2011*, http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Politika_e_gjuheve_shqipe.pdf (24 Eylül 2013 tarihinde erişilmiştir).

Diller Komisyoneri Slaviša Mladenović, 17 Ekim 2013 tarihinde Priştine’de belediyelerin diller uyumu konusunda düzenlenen çalıştayda sunumda bulunuyor – OSCE/Edon Muhaxheri

3. DİL KOMİSERİ OFİSİ VE DİL SİYASETİ AĞININ İŞLEVSELLİĞİ

Dillerin Kullanımı Kanunu ile uyumlu olarak, Dil Komisyonu, incelemeler, gözetlemeler ile olduğu gibi kanun hükümlerini ihlal eden oluşumlara karşı idari cezaların uygulanması doğrultusunda resmi dillerin eşit olarak kullanılmasını temin etmek amacıyla 2007 yılında kurulmuştur.²³ Buna rağmen uygun insani, lojistik ve finansal kaynakların yetersizliği yüzünden Dil Komisyonu kendi sorumluluklarını başarılı bir şekilde yerine getirememiştir. Bunun sonucu olarak kamuoyu genel olarak bu Kanunun ve organın ile mekanizmaların varlığından habersiz kalmıştır.²⁴ 2012 yılında AGİT bu doğrultuda çaba sarfederek²⁵ Dil Komiseri Ofisi (DKO) ile ilgili yeni hükümet düzenlemesinin çıkarılmasına katkıda bulunmuştur. Bu Kural , personel ile bütçede görülen araç yetersizliği ile ilgili sorunları saptayarak DKO’ye gerekli personel, uygun ofis alanı ve bütçe kaynaklarını garanti etmiştir. Bu reformlar sayesinde, şu anki Dil Komiseri eski sorumlunun istifa etmesinden sonra 2014 yılının Aralık ayında atanmıştır. 2014 Şubat ayında, DKO temel eylemsel düzeyde, birkaç personel ve cihazlar ile donatılmış bir ofiste çalışmaya başlamıştır. Burada çalışacak ekip Nisan 2014 tarihine kadar hala komple değildir ve yeni işçilerin işe alınması çalışmaları devam

²³ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1 yukarıda geçen yazı; 2007/01 sayılı AT, not 21, yukarıda geçen yazı

²⁴ ‘2007 yılından 2013 yılının Mart ayına kadar sadece dört ağılaşma sunulmuştur.

²⁵ 2011 Mayıs ayında, AGİT, İrlanda Dil komiseri ile en iyi pratikler alışverişi ile Dil Komisyonu kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin tartışmaların düzenlendiği bir çalıştay düzenledi. Bu, Kosova Hükümetinin, 2011 yılı Kasım ayında Dil Komisyonu reformu doğrultusunda çalışma grubunu kurmasını desteklemiş (burada AGİT gözlemci rolündeydi). Bu sürece dayanarak, 2012 yılının Nisan ayında Kosova Hükümeti Dil Komiseri Ofisinin kurulmasına değin No. 07/2012 sayılı kuralı kabul etti.

etmektedir. Bu arada DKO kendi websitesini de kurmuş bulunmaktadır,²⁶ online ağlaşı formunu oluşturmuş , gelen ağlaşıları arabuluculuk ile çözmüştür.²⁷ Aynı zamanda Şubat 2013 tarihinde DKO, karar şeklinde kabul edilmesi amacıyla Başbakanlık Ofisine bir dizi öneri sunmuştur.²⁸ 2014 yılının Nisan ayında bu kararın kabul edilmesi gerekliydi. AGİT de dahil olmak üzere uluslararası örgütlerin desteği ile 2013 yılının ortasından itibaren DKO birçok bilinç artırma eylemlerinde bulunmuştur. Bu eylemlerine belediye görevlilerini, sivil toplumu ve topluluklar temsilcilerini dahil ederek dil hakları bilgisini geliştirmek olduğu gibi bir denetim-gözetleme ve ağlaşı mekanizması olarak DKO rolünü geliştirmeyi hedeflemektedir.

Dil Komiseri Ofisine ait Yönetmeliğin 15. maddesi, tüm kamu kurumların idari düzeyde dil odak noktasını oluşturmaları mecburi kılınır, 2012 yılının Nisan ayında yürürlüğe giren Yönetmelik gereğince 120 gün içerisinde ise konu hakkında DKO'ya bilgi verilmesi gerekir. Bu zaman içerisinde kamu enstitülerinin dil asistanları, naklen tercüme yapanlar ve onlar için tercüme yapanlara dair irtibat bilgilerini DKO'ya bildirmeleri gerekir. Dil Siyaseti Ağının kurulmasının amacı, Dil Komiserine kendi görevini yerine getirmesinde yardımda bulunmaktır.

2012 yılının Temmuz ayında DKO belediyelerin altı ay içerisinde dil odak noktalarını oluşturmaları ile ilgili resmi istemini göndermiştir²⁹. Ama yerel yetkililer bu yönde 2013 yılının ortasına kadar çok küçük denecek eylemlerde bulundu. Bu arada Dil Komiseri belediyelere yeniden istemini göndererek aktif bir yaklaşımda bulunup (sıralı irtibatlar, alan ziyaretleri, talimatlar ve rehberler temin ederek)³⁰. Elbette ki tüm bu çalışmalar AGİT desteğiyle yapmıştır.³¹

2014 yılının Nisan ayından itibaren, 16 belediye her zaman idari düzeyde olmasa da dil odak noktalarını oluşturmuştur.³² Genelde görevleri konusunda gereken anlayışa

²⁶ Arnavut dili üzere <http://www.komisioneri-ks.org>; Sırp dili üzere <http://www.poverenik-ks.org> (20 Eylül 2013 erişebilir kılınmıştır).

²⁷ Dil Komiseri ile uluslararası paydaşlar arasında 2013 yılının Haziran ve 2014 yılının Ocak ayında hükümet binasında düzenlenen koordinasyon toplantısında bu bilgiler ortaya atılmıştır.

²⁸ Dil Komiserinin 07/2012, Madde e 18 (1.11). sayılı Kural ile öngörülen görevler ve sorumluluklar parçası olarak dokuz dil siyaseti önlemi Dil Komiserine sunulmuştur. Talimatlar, hükümet ile bakanlıkların diğerleri arasında kamu konuşmaları, web sayfalarının her iki dil üzere tercüme edilmeleri ve ilk ile orta dereceli yasamaların resmi dillere tercüme edilmesini temin etmelerini gerektirmektedir. Onlar aynı zamanda Kamu İdare Bakanlığının kamu enstitülerinin tüm binalarında iki dilde işaret yazmalarını zorlamaktadır. İç İşleri Bakanlığının iki dile tercüme edilmemiş olan sınır geçitlerinde işaretleri değiştirmelerini olduğu gibi topografik işaretlerini silme ve bozmalarının önlenmesi doğrultusunda Enfrastrüktür Bakanlığı ve Kosova Polisinin kamu bilinci kampanyasını başlatmalarını zorlamaktadır-teşvik etmektedir.

²⁹ Kosova Dil Komiseri 2013 Şubat ayında hükümet binasında AGİT ile mülakat yapmıştır.

³⁰ Kosova Dil Komiseri 2013 Eylül ayında hükümet binasında AGİT ile mülakat yapmıştır.

³¹ AGİT desteği ile tüm Kosova'da 2013 yılının ikinci yarısında beş yöresel yuvarlak masa toplantısı yapılmış, bu toplantıların hedefi Dil komiseri ile belediye görevlileri arasında inter-eylemlerin geliştirilmesi ve belediye odak noktalarının atanmasının kolaylaştırılmasıydı.

³² Deçan/Deçane/Deçan, Dragash/Dragaş/Dragaş, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Junik/Junik/Yunik, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klokot-/Kllokot/Klokot, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Novo Brdo/Novobërdë/Nobırda, Obiliq/Obiliç/Obiliç, Podujevë/Podujevo/Podiyev, Prishtinë/Priština/Prištine, Prizren/Prizren, Ranilug/Ranillug/Ranilug

sahip olmayan geri kalan 18 belediyede hala dil odak noktası yoktur, bu nedenle uyumu sağlamak amacıyla DKO daha geniş çaplı çalışmalar yapmayı planlaştırmıştır.

Bulgular özeti

2007 yılında kurulan Dil Komisyonu gerekli personel, lojistik ve finansi kaynak yetersizliği yüzünden uzun süre etkisiz kalmıştır. Yeni kurulan DKO temel eylemsel düzeyde çalışmaya başlamış ve kenttaşların DKO rolü ile görevleri konusunda bilgilendirme stratejisini geliştirmeye başlamıştır. DKO ve belediyeler DKO'nun destekleme mekanizmalarından biri olan Dil Siyaseti Ağının kurulmasına ilişkin 07/2012 Kuralı ile öngörülen 120 günlük bir süreye saygı göstermemiştir.

4. DİLLERİN KULLANIMI KANUNUNUN BELEDİYELER TARAFINDAN UYGULANMASI

4.1. Belediyeler düzeyinde dillerin kullanılmasına dair belediye kurallarının kabul edilmesi ve bununla ilgili bilinçlendirme etkinliklerinin artırılması

Dillerin Kullanımı Kanununun 2.4 ve 35 maddelerine göre, belediyeler, Yerel İdare Bakanlığından gelen AT ile düzenlenen prosedürler hizasında kendi ortamında konuşulan diller konusunda incelikli kuralları kabul etmeye mecburdur.³³

Anketin yapıldığı tüm 34 belediye dillerin tanınması ve kullanımına değin belediye kurallarını kabul etmiş bulunmaktadır. Bu, Dillerin Kullanılması Kanununun değerlendirilmesi ve uygulanmasına ilişkin AGİT'in yapmış olduğu ilk değerlendirmeden bu yana önemli bir ilerlemeyi göstermektedir³⁴. Şu anda Türkçe Prizren ve Mamuşa/Mamushë/Mamuša belediyelerinde resmi bir dildir. 2007 ila 2008, yıllarında Türkçe Gjilan/Gnjilan/Gilan, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Prishtinë/Priştina/Priştine ve Vushtrri/Vučitrn/Vıçitırın belediyelerinde aynı zamanda resmi kullanımda olan dil olarak tanınmış bulunmaktadır. Boşnakça Prizren, Dragash/Dragaş/Dragaş, Pejë/Peć/İpek belediyelerinde resmi kullanımda olmakla birlikte aynı zamanda Istog/Istok/İstog belediyesinde resmi kullanımda bir dildir (alttaki cedvele bakınız).

Shtime/Štimlje/Ştimle ve Suharekë/Suva Reka/Suva Reka. Belediye görevlileri ile 2014 yılının Ocak - Şubat döneminde yapılan mülakatlar.

³³ Belediyelerde Dillerin Kullanımı Kanununun uygulanmasına ilişkin Prosedürlerin Saptanması ile ilgili 2007/06 Sayılı Administratif Talimat. 2011 yılının Nisan ayında bu AT, 2011/02. Sayılı AT ile değiştirilmiş Not 17, yukarıda geçen.

³⁴ Kosova Belediyeleri tarafından Dillerin Kullanımına değin AGİT Raporu, Haziran 2008, not 3, önceden geçen. Rapora göre, sadece Klinë/Klina/Klina belediyesi dillerinin kullanımına değin belediye kuralını kabul etmiştir. 01-07-72/07 sayılı kural 27 Nisan 2007 tarihinde kabul edilmiştir).

Kosovada resmi diller – Sırpça ve Arnavutça	Belediye düzeyindeki resmi diller	Belediye düzeyinde resmi kullanımda olan diller
<i>Tüm belediyeler</i>	<u>Türkçe</u> Prizren Mamuşa/Mamushë/Mamuša <u>Boşnakça</u> Prizren Dragash/Dragaš/Dragaş Pejë/Peć/İpek	<u>Türkçe</u> Gjilan/Gnjilan/Gilan, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça Prishtinë/Priština/Priştine Vushtrri/Vučitrn/Viçitrin <u>Boşnakça</u> Istog/Istok/Istok

2014 yılının Nisan ayına kadar Kosova’da olan hiçbir belediye Roman dilini resmi kullanımda olan bir dil olarak tanımamıştır. Oysa Kosova’nın Roman toplulukları geleneksel olarak yaşamakta oldukları belediyede kendi dillerini konuşmaktadır ve Dillerin Kullanımı Kanununun 2.4 maddesi ile onun tanınması temin edilmiştir.

Birkaç istisna dışında,³⁵ belediyelerin çoğu, belediyelerde dil haklarına ilişkin kamu tartışmaları ile kenttaşların yasal çerçeve ile tanıtılmaları amacıyla belediye kurallarının desteklenmesinden önce ve sonra örgütlenmemiştir. 2013 yılında birkaç belediye, AGİT de dahil olmak üzere sivil toplum temsilcileri ile topluluklar temsilcilerinin katılımıyla, DKO tarafından örgütlenen çalışmalara katılmış ve böylece olumlu adımlar atılmıştır.

Özet bulguları

Tüm belediyeler dillerin kullanımına değin belediye kurallarını kabul etmekte olumlu adımlar atmıştır. Boşnakça ile Türkçe üç daha doğrusu ayrı ayrı olarak iki belediyede resmi dil statüsüne sahip olmuş, resmi kullanımda olan diller alanında ayrı ayrı olarak bir ya da dört belediyede bu statüye sahip olmuştur. Geleneksel olarak konuşulmasına rağmen Roman dili hala bu gibi bir tanıtılma ile korunumdan mahrum kalmıştır. DKO ile yapılan işbirliğinde elde edilen iyi sonuçlara rağmen kamuoyunda kamu bilincinin artırılması için özel adımlar atılmış değildir.

4.2. Belediyede işaret, duyuru ve ilan tahtalarının teşhiri

Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesine ilişkin Danışma Komitesinde belirtildiği gibi ³⁶ “azınlık dillerinin aleni olarak yazılması özel ve sembolik bir değere sahiptir. Çünkü böylece diğer grupların da toplumda saygılı olduklarını göstermekte ve

³⁵ Prizren’de No. 01/011/3250 sayılı ve 8 Mart 2013 tarihine değin Dillerin Kullanımına ilişkin belediye Kuralı kabul edilmeden önce kamu tartışmaları düzenlenmiştir.

³⁶ Ulusal Azınlıkların Korunmasına değin Sözleşme çerçevesi Danışma Komitesi, Kosova’ya ait Üçüncü Düşünce, Mart 2013, sayfa 35
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_OP_Kosovo_en.pdf.

o grupların yaşamakta oldukları topluma ait olmaları konusunda önemli bir rolün sembolünü teşkil etmektedir”.

Bu kapsamda dairelerde çok dil üzere işaret, duyuru ve ilan tahtalarının asılması ve tüm kenttaşlara hizmette bulunma (ya da yerlerinden uzak olan kenttaşlara hizmette bulunma), dil topluluklarına yapılan büyük bir hizmeti oluşturmaktadır. Bu güzel pratikler aynı zamanda, hizmetlerin tüm resmi diller üzere yapılmasını gerektiren Dillerin Kullanımı Kanununun gerçekleştirilmesi doğrultusunda yardımcı olmaktadır,³⁷ çalışma ortamının da resmi dillerin efektif bir şekilde kullanımına yardımcı olması da gerekmektedir³⁸ bunun yanı sıra resmi enstitü ve organlar adlarının tüm resmi diller üzere yazılması gerekir³⁹. Bu rapor için, AGİT, belediye kamu daireleri ve binalarının içerisinde ve dışında yazılı olanlar olduğu gibi⁴⁰, belediye ofis kapıları⁴¹ belediye/kent merkezlerinde yer alan Sağlık Merkezleri binalarında yer alan işaretleri incelenmiştir⁴².

34 belediyeden sadece altı belediye tüm belediye kamu ofisi işaretlerini tüm resmi diller üzere uyumlu bir şekilde asmış bulunmaktadır.⁴³ Onbir belediye tüm resmi diller üzere işaretlerin yüzde elisinden fazlasını binalarına asmıştır.⁴⁴ Geride kalan belediyeler ise resmi diller üzere sadece işaretlerin yüzde 50’sinden daha azını astıkları görülmüştür.

Belediye ofis kapılarına gelince, 17 belediyede işaretler resmi diller üzere uyumluydu,⁴⁵ bunlardan dört belediye (Štrpce/Shtërpcë/Štrptse, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Novo Brdo/Novobërdë/Nobirda ve Ferizaj/Uroševac/Ferizovik) 2010 yılında uygulanan kapı işaretlerine ilişkin AGİT projesi kapsamında yer almaktadır. Prizren belediyesi dört dil üzere (Arnavutça, Sırpça, Boşnakça ve Türkçe) ortalama olarak işaretlerin yüzde 90’ını uygulamaktadır. Diğer taraftan on belediyenin , belediyede çoğunluğu oluşturan

³⁷ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıdaki gibi, *Maddeler* 1.1(ii); 4.2; 7.2; 11 ve 30.

³⁸ *Ibid*, Madde 7.5.

³⁹ *Ibid*, madde 9.1.

⁴⁰ Belediye medeni durum ofisleri, belediye sivil kayıt ofisleri, belediye yasal-kanuni ofisleri, belediye topluluklar ve geri dönüş ofisleri, belediye kenttaşlar hizmeti merkezleri, belediye mülk vergisi ofisleri, belediye kadastroları, sosyal güvenlik merkezleri, araba kayıt ofisleri, sosyal işbulma ve sosyal güvenlik merkezleri; belediye bizniz merkezleri; belediye administrasyonu departmanları; finansi; eğitim; kültür gençlik ve spor; kamu hizmetleri /acil; urbanizm/kadastro; planlama ve gelişme; sağlık/sosyal güvenlik ; teftiş; tarım/ormancılık; Kosovo Mülk Acentası yerel ofisleri.

⁴¹ Belediye başkanları , belediye başkanı yardımcıları , belediye müdürleri ve yasal görevliler.

⁴² Kosova sistemi dahilinde ilk yardım merkezleri .

⁴³ Deçan/Deçane/Deçan, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Kamenicë/Kamenica/Kamenitsa, Klinë/Klina, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça ve Novobërdë/ Novo Brdo/Nobirda belediyeleri.

⁴⁴ Dragash/Dragaš/Dragaş, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gjiilan/Gnjilane/Gilan, Klokot/Kllokot/Kolkot, Pejë/Peć/İpek, Podujevë/Podujevo/Poduyeva, Prizren, Skenderaj/Srbica/Serbiça, Štrpce/Shtërpcë/Štrptse ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin belediyeleri

⁴⁵ Deçan/Deçane/Deçan, Dragash/Dragaš/Dragaş, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Novo Brdo/Novobërdë/Nobirda, Obiliq/Obilić./Obiliç, Podujevë/Podujevo/Poduyeva, Prizren, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Skenderaj/Srbica ve Štrpce/Shtërpcë/Štrptse.

dilden başka dil üzere hiçbir işaret koymadığı görülmüştür.⁴⁶ Geride kalan belediyelerde uyum oranının farklı olduğu saptanmış bulunmaktadır, Ranilug/Ranillug/Ranilug,⁴⁷ Parteş/Partesh/Parteş,⁴⁸ Shtime/Štimlje/Štimle⁴⁹ ve Viti/Vitina/Vitina⁵⁰ belediyeleri binalarının yenilenmesi ve tamamlanmasından sonra resmi diller üzere ofis kapıları işaretlerini koymaya planlaştırdıklarını ifade etmişlerdi.

En nihayet tüm Kosova'da ziyaret ettiğimiz 30 İl Yardım Sağlık Merkezinden sadece altısında tüm resmi diller üzere işaretlerin koyulduğu görülmüştür,⁵¹ diğer yandan geri kalan dört merkez yarısından daha azını bir dil üzere asmış bulunmakta 20 merkez ise yarısından fazlasını %50 ya da daha fazla sadece bir dil üzere işaretlerini asmış bulunmaktadır.

AGİT'in yapmış olduğu sıralı gözetlemeye göre, çok dilli belediye işaretlerinin uygulanmaması pratiğinin temel nedeni politik isteksizlik ve görev anlayışının hakim olmamasından ileri gelmektedir.

Gilan belediyesinde giriş kapısı işareti,
28 Mayıs 2014 - OSCE/Enis Ahmetaj

Bulgular özeti

Belediye kamu ofislerinde çok dilli işaretlerin koyulması tüm resmi diller üzere hizmet temin etmeyi yeğleyen Dillerin Kullanımı Kanununun uygulanması için çok önemli bir ön koşuldur. Yine de belediyelerin kamu ofisleri ve İlk Yardım merkezlerinde olduğu gibi iç belediye ofisleri kapılarının yarısından fazlasında çok dilli işaretler yoktur. Bundan dolayı belediyeler tüm kamu ofislerinde ve binalarında çok dilli işaretleri, duyuruları ve ilan tahtalarını asmaları ile ilgili adımları atmaları gereği vurgulanmaktadır.

⁴⁶ Glllogoc/Glogovac/Glogovça, Hani Elezit/Elez Han, Junik/Junik/Yunik, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Malishevë/Mališevo/Mališeva, Parteş/Partesh/Parteş, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Shtime/Štimlje/Štimle, Viti/Vitina/Vitina ve Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitırın belediyeleri

⁴⁷ Belediye idare müdürü 13 Mart 2013 tarihinde AGİT ile görüşmüş ve bu 03 Mart 2014. tarihinde belediye başkanı yardımcısı tarafından teyit edilmiştir

⁴⁸ Belediye idare departmanı müdürü, 15 Mart 2013 tarihinde AGİT ile görüşmüş ve bu 03 Mart 2014 tarihinde belediye başkanı yardımcısı tarafından teyit edilmiştir

⁴⁹ Belediye enformasyon görevlisi 20 Mart 2013 tarihinde AGİT ile görüşmüş ve bu 05 Şubat 2014 tarihinde teyit edilmiştir.

⁵⁰ Viti/Vitina/Vitina belediyesi Demokratikleşme sektörü Şefi 21 Mart 2013 atarihinde AGİT ile görüşmüş ve bu 04 Şubat 2014 tarihinde teyit edilmiştir

⁵¹ Dragash/Dragaş/Dragaş, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Rahovec/Orahovac/Rahovça ve Viti/Vitina/Vitina belediyeleri.

4.3. Hizmetlerin çok dilli sunulması şartı

Dillerin Kullanımı Kanununun 7.2 maddesi, her kişinin belediye yetkilisi ile irtibatta bulunabileceğine, belediye kurum ve görevlilerinden uygun olan hizmetleri ve kamu dokümanlarını herhangi bir resmi dil üzere isteme hakkına sahip olduğunu, her belediye temsilcisinin ve yürütme organının kişiye bu hakkını temin etmek için sorumlu olduğunu belirtir. Sözü geçen Kanunun 8.1 maddesine göre, konuştuğu dilin resmi kullanımda olan kişi sözlü ya da yazılı istemde bulunarak belediye görevlisinden kendi dili üzere yanıt bekleme hakkına sahiptir.

Çok dilli hizmetlere değin belediye hükmünü değerlendirmek amacıyla, AGİT belediye düzeyinde azınlığı temsil eden topluluğa sahip olan 76 kişi ile mülakat yapmıştır⁵². Mülakat yapılan kişiler, belediye görevlileri ile konuşurken kendi dillerini kullandıklarında başlarından geçenleri anlatmışlardır. İki buçuk sene zarfında yapılan iki tur mülakatlara dayanarak, AGİT, belediye görevlilerinin belediye hizmetleri hükmü çerçevesinde dilleri kullanmaları konusunda hiçbir ilerlemenin olmadığı sonucuna varmıştır.⁵³

Mülakata katılanların 76 sından 40ı kendi dilleri üzere yazılı evrak almakta sorunlarla karşılaştıklarını vurgulayarak, genel olarak sözlü irtibatın dah az sorunlu olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte mülakata katılan ve kendi belediyelerinde dillerinin resmi olduğu ya da resmi kullanımda olduğu buna rağmen bazı Kosova Türkü⁵⁴ ve Kosova Boşnağı⁵⁵, yerel idarede Arnavut ile Sırpçayı sözlü olarak kullandıklarını ifade etmiş, bu şekilde de uzun süren prosedürlerden kaçınmak amacıyla bu iki dilden biri üzere evrak kabul ettiklerini ileri sürmüşlerdir.

Son yıllar içerisinde hizmet götürülmesi hükmünde belediye dil uyumunun geliştirilmesine rağmen, Kosova Sırpı ve Kosova Goralıları belediye görevlilerinden evrak almakta ve onlarla irtibatta bulunmakta zorluklarla karşılaştıklarını belirterek

⁵² Otuz-iki Kosova Sırbı, 14 Kosova Arnavutu, 14 Kosova Türkü, 12 Kosova Boşnakı, iki Kosova Hırvatı ve iki Kosova Goralısı. Toplam olarak 38 topluluk üyesi ile (Temmuz 2011–Eylül 2012), döneminin ilk raundunda mülakat yapılmış ek olarak 38 kişi ile üçüncü raunda (Ocak–Şubat 2014). mülakat yapılmıştır. Sözü geçen mülakatlar etnik köken ve enformasyonları paylaşma esası üzere seçilmiştir. Onlardan bazıları AGİT in sıralı konuşanları diğerleri ise belediye binası önünde sıradan seçilen kişilerdi.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Gjilan/Gnjilane/ Gilandan üç Kosovalı Türk ile (onlardan biri ile 29 Ağustos 2012 tarihinde mülakat yapılmış, iki kişi ile 05 Şubat 2014 tarihinde mülakat yapılmış), Güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça'dan üç Kosovalı Türk ile (biriyle 7 Eylül 2012 tarihinde ve iki kişi ile 22 Ocak 2014 tarihinde), Prishtinë/Priştina/Priştine'den dört Kosovalı Türk ile (onlardan biri ile 12 Eylül 2012 tarihinde ve üç kişi ile 15 Ocak 2014 tarihinde mülakat yapılmıştır) ve Prizren belediyesinden dört Kosovalı Türk ile (iki kişi ile mülakat 10 Eylül 2012 tarihinde ve ek olarak iki kişi ile 12 Şubat 2014 tarihinde mülakat yapılmıştır).

⁵⁵ Dragash/Dragaş/Dragaş belediyesinden dört Kosovalı Boşnak (iki kişi ile 7 Eylül 2012 ve iki kişi ile 23 Ocak 2014), tarihinde mülakat yapılmış, Pejë/Peć/ İpek belediyesinden dört Kosovalı Boşnak (iki kişi ile 10 Eylül 2012, bir kişi ile 5 Şubat 2014 ve bir kişi ile 10 Şubat 2014 tarihlerinde mülakat yapılmış) Prizren belediyesinden dört Kosovalı Boşnak ile (iki kişi ile 05 Eylül 2012, bir kişi ile 31 Ocak 2014 ve bir kişi ile 10 Şubat 2014) tarihine mülakat yapılmıştır.

genç belediye görevlilerinin Sırpçayı konuşmadıklarını - bilmediklerini öne sürdüler. Kosova Sırpı⁵⁶ ve Kosova Goralıları⁵⁷ genelde belediye kadastrosu, belediye vergi ofisler, tıbbi klinikler (tıbbi raporlar ve tahliller - reçeteler), belediye sivil kayıtları ofisleri ile araba kayıt merkezlerinden evrak almakta sorunlarla karşılaştıklarını belirttiler. Kosova Hırvatları ise⁵⁸ evrakların çoğunun sadece Arnavut dili üzere verildiği Viti/Vitina/Vitina Belediye Mahkemesinde karşılaştıkları sorunları dile getirerek, dokümanların çoğunun genelde Kosova Arnavut hukukçuları - avukatlarının ilgisine sunulması gerektiğini iddia etmektedirler⁵⁹.

Kosova Arnavutları sayısal olarak azınlığı oluşturdukları belediyelerde farklı tecrübeleri ortaya atmaktadırlar. Mülakata katılan⁶⁰ Klokot/Kllokot/Klokot kenttaşları ise belediye administrasyonunun her iki resmi dili eşit olarak kullanıldığını belirterek, dil uyumu ile ilgili hiçbir sorununun olmadığını belirtmektedirler. Mamuşa/Mamushë/Mamuşa⁶¹ ve Gračanica/Gračanicë/Gračanica⁶² belediyelerinde mülakata katılan Kosova Arnavutları belediye görevlilerinin Arnavutçayı bildiklerini ve kişiye bu dil üzere bilgi ve evrak verme olanağında olduklarını belirtmektedirler. Ama Gračanica/Gračanicë/Gračanitsa'da⁶³ belli başlı sorunlar vardır ve bu sorunlar yetersiz belediye tercümanları/naklen tercüme yapanlar (örnek olarak toplantılar süresince

⁵⁶ Ferizaj/Uroševac/Ferizovik belediyesinden üç Kosovalı Sırp (üç kişi ile 21 Ağustos 2012 tarihinde ve bir kişi ile 05 Şubat 2014) tarihinde mülakat yapılmış ; from Gjilan/Gnjilane /Gilan belediyesinden üç Kosovalı Sırp ile (bir kişi ile 29 Ağustos 2012, iki kişi ile 05 Şubat 2014) tarihinde; Kamenicë/Kamenica/ Kameniča belediyesinden dört Kosovalı Sırp ile (iki kişi ile 28 Ağustos 2012 ve iki kişi ile 07 Şubat 2014) tarihlerinde, Novo Brdo/Novobërdë / Nobırda belediyesinden dört Kosovalı Sırp ile (iki kişi ile 27 Ağustos 2012 ve iki kişi ile 6 Şubat 2014) tarihlerinde; Šterpce/Shtërpçë/Štirpce belediyesinden üç Kosovalı Sırp ile (iki kişi ile 7 Ağustos 2012 tarihinde ve bir kişi ile 4 Şubat 2014)tarihinde; Viti/Vitina /Vitina belediyesinden iki Kosovalı Sırp ile (bir kişi ile 14 Ağustos 2012 ve bir kişi ile 3 Şubat 2014 tarihinde mülakat yapılmış); Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası belediyesinden dört Kosovalı Sırp ile (iki kişi ile 9 Ağustos 2012 ve ek olarak iki kişi ile 14 Ocak 2014 tarihlerinde); Lipjan/Lipljan/Lipyan belediyesinden iki Kosovalı Sırp ile (bir kişi ile 7 Eylül 2012 ve bir kişi ile 14 Ocak 2014 tarihlerinde); Obiliq/Obilić/Obiliç belediyesinden iki Kosovalı Sırp ile (bir kişi ile 11 Eylül 2012 ve bir kişi ile 15 Ocak 2014 tarihlerinde); Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitrin belediyesinden iki Kosovalı Sırp ile (bir kişi ile 7 Ağustos 2012 ve bir kişi ile 4 Şubat 2014 tarihlerinde); Rahovec/Orahovac/Rahovça belediyesinden üç Kosovalı Sırp ile (bir kişi 6 Eylül 2012 ve iki kişi ile 11 Şubat 2014 tarihinde) mülakat yapılmıştır.

⁵⁷ Dragash/Dragaš/ Dragaş belediyesinden iki Kosova Goralısı ile (bir kişi ile 6 Eylül 2012 tarihinde ve bir kişi ile 23 Ocak 2014) tarihinde mülakat yapılmıştır.

⁵⁸ Viti/Vitina/Vitina belediyesinden iki Kosovalı Hırvat ile 23 Ağustos 2012 tarihinde AGİT mülakat yapmış ve 5 Şubat y 2014 tarihinde bunu teyit etmiştir , mülakata katılanlar 2013 yılının ortasından itibaren bazı ilerlemelerin –başarıların kaydedildiği ve bu başarıların devamı olarak adliyedeki reform ile birlikte Viti/Vitina/Vitina belediyesinde Gjilan/Gnjilane/Gilan Temel Mahkeme şubesinin açılması saptanmıştır.

⁵⁹ AGİT in gözlemlerine dayanarak Viti/Vitina/ Vitina belediye mahkemesi çerçevesi içerisinde ilgili evrakların her zaman tarafların dilleri üzere tercüme edildiği belirtilmektedir.

⁶⁰ Dört Kosovalı Arnavut ile (iki kişi 28 Ağustos 2012 ve iki kişi 7 Şubat 2014) tarihlerinde mülakat yapılmıştır.

⁶¹ Bir Kosovalı Arnavut ile 30 Ağustos 2012, bir Kosovalı Arnavut ile 10 Eylül 2012 ve bir kişi ile 10 Şubat 2014 tarihinde mülakat yapılmıştır.

⁶² Dört Kosovalı Arnavut ile (iki kişi ile 12 Eylül 2012 tarihinde ve ek olarak iki kişi ile 11 Şubat 2014) tarihlerinde mülakat yapılmıştır.

⁶³ *Ibid.*

naklen tercümenin olmaması, Arnavut dili üzere belediye evraklarının verilmesindeki ertelemeler,v.b.) olduğunu belirtmektedirler. Ranilug/Ranillug/Ranilug belediyesindeki Kosovalı Arnavut vatandaşlar Kosova Arnavut topluluğu temsilcisi olan birçok belediye görevlisinin olmasına rağmen, bazı durumlarda onların Arnavutçayı gerektiği gibi bilmedikleri yüzünden evrakları Sırpça yapan Kosova Sırplarından hizmet aramaya mecbur kaldıkları belirtmektedirler ⁶⁴.

Tüm topluluklara resmi diller ve resmi kullanımda olan diller hizmetlerinin eşit olarak sunulmasında yukarıda altı çizilen kalıcı ihmaller zorluklar yaratmaktadır. Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi Danışma Komitesi tarafından da belirtildiği üzere,⁶⁵ bu yönde en önemli nedenlerden birinin administratif yetkililerin resmi dilleri iyi bilen işçilerin işe alınmasında görülen zorluklar ve uygun olan dil eğitimi derslerinin alınmamasını göstermektedir. ⁶⁶ Daha önceden AGİT tarafından da belirtildiği üzere ⁶⁷ iş yasasına ayrımcılığa karşı maddenin dahil edilmesi ve topluluk üyelerinin kamu enstitülerinde çalışmalarına dair yedek kontenjanlar ilave edilmesine rağmen, bazı toplulukların sivil hizmetlerde temsil edilmelerinde hala yetersizlikler görülmektedir. ⁶⁸

AGİT'in belirttiğine göre, bu doğrultuda Başbakanlık Ofisi çerçevesi içerisinde olan Topluluklar Ofisinde 2013 yılında olumlu ilerleme kaydedilmiştir. Öyle ki belediye düzeyinde sayı olarak azınlığı oluşturan toplulukların iş bulmalarına ilişkin çalışma grubunun kurulması, onların sivil hizmet ve kamu oluşumlarında temsil edilmelerinin geliştirilmesi doğrultusunda önemli adımlar atılmıştır. ⁶⁹

Bulgular özeti

Belediye enstitüleri ve görevlileri kamuoyuna, Dillerin Kullanımı Kanununun gerektirdiği üzere hizmetleri ve dokümanları sunma konusunda dil uyumunu henüz temin edememiştir. Son üç yıl içerisinde belediyeler aranan diller üzere hizmetleri sunmakta gerekli ilerleme sağlayamamıştır. Bu, ilk sırada resmi dilleri çok iyi bilen işçilerin işe alınmalarında görülen zorluklardan olduğu gibi dil eğitimi derslerinin

⁶⁴ İki Kosovalı Arnavut ile 29 Ağustos 2012 ve bir Kosovalı Arnavut ile 10 Şubat 2014 tarihinde mülakat yapılmıştır.

⁶⁵ Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçevesine değin Danışma Komitesi, *Kosova hakkında Üçüncü düşünce*, 36, yukarıda geçen yazı, sayfalar 9 ve 33.

⁶⁶ 2012 yılından itibaren AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri DKO işbirliğiyle memurların her iki dili eşit olarak konuşmaları için eğitim görmelerine ait projeyi desteklemiştir. Bu proje, Avrupa Azınlıklar Konuları Merkezi(AAKM). Avrupa Azınlıklar Konuları Merkezi Kosova ulaşmak için şu linke bakınız: <http://www.ecmikosovo.org/?p=4529> 2014 Şubat tarihinde bu link erişilebilir olmuştur).

⁶⁷ AGİT in, Kosova Sivil Hizmetlerinde Toplulukların Temsil edilmelerine dair raporu, Aralık 2012, <http://www.osce.org/kosovo/99601>.

⁶⁸ Merkezi düzeyde memurların en azından yüzde 10 u Arnavut olmayan topluluklardan ibaret olmalıdır. Belediyeler düzeyinde ise kontenjan özel bir belediyedeki toplulukların yüzdeliğine göre olmalıdır. Daha doğrusu bu yüzdelik, çoğunlukta olmayan Toplulukların adil ve orantılı bir şekilde temsil edilmelerine değin prosedülerin 04/2010 sayılı Sivil Hizmet ve Kurallara ilişkin 03/L-149 Kanununun 11(3) maddesi ile uyumlu olmalıdır, 21 Eylül 2010 tarihinde Kamu İdare Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır.

⁶⁹ Şu <http://www.kryeministri-ks.net/zck/?page=2,4,132> linke bakınız (19 Haziran 2013 tarihinde erişilebilir kılınmıştır)

olmayışı yüzünden ve bazı toplulukların sivil hizmetlerde çok az sayıda temsil edilmelerinden ileri gelmektedir.

Bu ihmallerin ortadan kaldırılması amacıyla, belediyeler, kamu idaredeki boş iş yerlerine işçi alırken dil yeteneğini göz önünde bulundurmalı, genel olarak tüm resmi dillerin kullanımı için elverişli olan işçilerin uygun dil eğitimi derslerini almaları doğrultusunda merkezi düzeyden destek beklemelidir. Bununla birlikte Kosova Hükümeti, tüm Kosova topluluklarına ait kişilere olan özel kamu iş bulma programlarını hazırlamalı ve girişimlerde bulunmalıdır. Bu programlar ve girişimler sayesinde 04/2010 Kuralının 11. maddesinin gerektirdiği üzere toplulukların bütünlüklü olarak belediye sivil hizmetlerine katılımlarını temin edecek olan eylem önlemlerini almaları istenmektedir.

4.4. İdare organları ve onların temsilcilerinin toplantıları süresince tercümenin temin edilmesi ve belediye toplantı evraklarının ve belediye yasal resmi yazışmaları - kanunlarının tercüme edilmesi

Dillerin Kullanımı Kanununa göre, belediyeler, istem üzere bir resmi dilden diğer bir resmi dile naklen (simültane) tercüme temin etme mecburiyetindedir⁷⁰ aynı zamanda bir resmi dilden diğer bir topluluk diline tercüme temin etme ile görevlidir.⁷¹ Bununla birlikte aynı Kanuna göre “toplantı tutanakları ve belediye temsilcilerinin ile idari organların resmi kayıtları, kamu kayıtları ve diğer resmi evrakların belediyenin tüm resmi dilleri üzere korunması ve düzenlenmesini gerektirmektedir.”⁷²

Bu hükümler ile genel bir uyumun temin edilmesi doğrultusunda, AGİT, belediye meclisi oturumları süresince tercümenin temin edilmesinde olduğu gibi toplantı malzemelerinin Dillerin Kullanımı Kanunu ve Yerel Özyönetim Kanunu ile uyumlu olup olmadığını da denetlemiştir.⁷³

Sürekli olarak yapmış olduğu gözetleme sayesinde, AGİT birkaç istisna dahilinde,⁷⁴ belediyelerin meclis toplantılarında istem üzere sözlü tercüme temin etme konusunda yasal ihtiyaçlar ile uyumlu olduğunu gözlemlemiştir. Ama toplantı tutanakları tercümeleri endişe verici olmaya devam etmektedir. Çünkü 2013 yılı süresince onların

⁷⁰ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen yazı, *Madde 7.3* belediyelerin temsilcileri ve icra organları toplantılarına ait olmakla birlikte belediye tarafından örgütlenen kamu toplantılarına da aittir.

⁷¹ *Ibid*, Madde 8.4. Bu kanun hükmü, belediye temsilciler organları üyelerine ve bir belediyede ana dilleri resmi dil olmayan toplulukların komitelerine aittir

⁷² *Ibid*, Madde 7.4.

⁷³ Yerel Özyönetim İdareye ilişkin 03/L-040 sayılı Kanunun 4.4 ve 49 maddelerine bakınız, 4 Haziran 2008.

⁷⁴ 2013 yılı süresince sıralı esaslar üzere sadece iki belediyenin tercüme temin etmediği görülmüştür, bu belediyeler de Gračanica/Gračanicë/Gračanica ve Mamuşa/Mamushë/Mamušadır.

tercüme edilmeleri istemi olmasına rağmen 19 belediye⁷⁵ bu tercümeleri düzenli olarak temin edememiştir. Belediye görevlileri, tercüme ihtiyaçları yetersizliğinin şu iki nedenini ortaya atmaktadır; yetersiz insan kaynakları ve bazı belediyeler birkaç kişinin sayı olarak çoğunluğu oluşturan belediyeye düşmediği ve bu nedenle de bu çeşit tercümelerin diğer dillere tercüme edilmesi ihtiyacının olmadığını savunmaktadırlar.

Yasal çerçeveye göre, tüm belediye kararlarının ve akitlerinin belediyenin tüm resmi dilleri üzere işlenmesi, kabul edilmesi ve yayınlanması gerekir.⁷⁶ Bu nedenle bir ortamda yaşamakta olan toplulukların demografik yapısına bakmayarak belediyelerin resmi diller ile ilgili eşit statüsüne saygı göstermeleri bir zorunluluktur. AGİT'in önceki tam değerlendirmesine dayanarak⁷⁷ belediyelerin üçte birinden çoğunun kendi hukuki belgelerini tercüme etmedikleri ve tüm resmi diller üzere kanun kabul etmedikleri belirtilerek – toplulukların belediye işlerinde daha geniş bir şekilde katılmalarının kilitse bir önem taşıdığından hareket ederek – AGİT, 14 belediyenin bu görevini uyumlaştırmadığı sonucuna varmıştır (AGİT tarafından denetlenen belediye kararları ve kurallarının yüzde 20'den daha azı dil bakımından uyumlu olduğu kaydedilmektedir).⁷⁸ Prizren, Dragash/Dragaş/Dragaş ve Pejë/Peć/İpek belediyelerinde kuralların bir kısmının dil gereksinimleri ile uyumlu olduğu (incelenen belediye kararları ve kurallarının %70 uyumlu olduğu saptanmış) çünkü onlar yasal akitleri-kanunları Boşnakçaya tercüme etmemektedirler, geride kalan ve incelenen 17 belediyenin tercüme ihtiyaçları % 80'den daha çok) uyumlu olduğu gözlenmiştir. AGİT aynı zamanda sadece birkaç belediyede yapılan tercümelerin memnun edici olduğunu gözlemlemektedir,⁷⁹ diğer yandan birkaç belediyede özellikle Arnavutçadan Sırpçaya tercüme edilen evraklara bakıldığında kalitenin memnun edici olmadığı ya da dil hatalı olduğu saptanmıştır.⁸⁰

⁷⁵ Deçan/Deçane/Deçan, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Glogoc/Glogovac/Glogovça, Hani i Elezit/Helez Han/Elez Han, Istog/Istok/İstok, Junik/Junik/Yunik, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Klinë/Klina/Klina, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Malishevë/Mališevo/Mališeva, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Obiliq/Obilić/Obiliç, Podujevë/Podujevo/Poduyeva, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Shtime/Štimlje/Štimle, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin.

⁷⁶ Dillerin Kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen, Madde 7.6.

⁷⁷ AGİT in, *Kosova'da çok dilli yasama ve onun meydan okumaları adlı raporuna bakınız, Şubat 2012*, not 3, yukarıda geçen, *sayfalar* 17–19. Bu rapor ilk sırada ister merkezi ister de yerel düzeyde çok dilli yasamanın tasarlanmasına katılan aktörlere yöneltilmiştir.

⁷⁸ Deçan/Deçane/Deçan, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Glogoc/Glogovac/Glogovça, Hani Elezit/Elez Han, Junik/Junik/Yunik, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Malishevë/Mališevo/Mališeva, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Obiliq/Obilić/Obiliç, Podujevë/Podujevo/Poduyeva, Skenderaj/Srbica/Serbiçave, Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin.

⁷⁹ ' Memnun edici tercüme ' demek metnin iyi yazılmış ve anlaşılır olması ve orjinal mesaj ile uyumlu olması demektir. Böyle bir tercüme kalitesi sadece Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gračanica/Gračanicë/Gračanica, Klokot/Kllokot/Kolkot, Novo Brdo/Novobërdë/Nobirda, Partesh/Partesh/Partesh, Prishtinë/Priština/Prištine, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Shtime/Štimlj/Štimle ve Štrpce/Shtërpçë/Štrpçe'de görülmüştür.

⁸⁰ Dragash/Dragaş/Dragaş, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Istog/Istok/İstok, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klinë/Klina/Klina, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Pejë/Peć/İpek, Prizren, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka, Viti/Vitina/Vitina ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin belediyelerinde tercüme yanlışları görülmektedir.

Belediye görevlilerine göre, memnun edici yazılı tercümelere temin edilmemesinin en önemli nedenleri olarak yeterli derecede personel ve finansal kaynaklarının olmaması, tercümanlar için koşulların zayıf olması ve ilgili belediyelerde sayısı az olan azınlık topluluk temsilcileri gösterilmektedir.

Bulgular özeti

Belediye meclisi oturumlarının tercüme edilmesi konusundaki görevin yüksek derecede olması gözönünde bulundurularak, belediyelerin yarısının toplantı tutanaklarını tercüme etmemesi endişe vericidir. Ayrıca, belediyelerin yarısı tüm belediye yasal tasarılarının ve kanunlarının tüm resmi dillere tercüme etme görevini yerine getirmemekle birlikte gereken kaliteye sahip olan tercümelere temin etmemektedirler. Belediyelerin, kamu toplantıları süresince insan ve finansal kaynakları artırarak tüm resmi evrakları gereken şekilde tercüme edilmesini temin etmeleri gerekir.

Parteş belediyesinde yol işareti, 28 Mayıs 2014 - OSCE/Enis Ahmetaj

4.5. Belediye websayfalarının ve iş ilanlarının tercüme edilmesi

Dillerin Kullanımı Kanununa göre belediyeler, tüm aleni dokümanları resmi diller üzere yayınlamalı, tutmalı ve kamuya erişebilir kılmalarını temin etmeleri gerekir.⁸¹ Yerel yetkililerin de aynı zamanda kendi websayfalarında eşit olarak tüm resmi diller üzere resmi evrakları yayınlamaları gerekir.⁸²

⁸¹ Dillerin kullanımı Kanunu, not 1, yukarıda geçen, Maddeler 7.2 ve 7.4.

⁸² Kamu İdare Bakanlığı Kamu Enstitüleri Web Sayfasına ilişkin 03/2011 sayılı AT, 24 Ekim 2011, Madde 9: "web sayfası ve web sayfasındaki enformasyonlar Dillerin Kullanımı Kanunu ile uyumlu olmalıdır". http://map.rks.gov.net/userfiles/file/document_page/Udhezimi_Administrativ_Nr_03_2011_Per_ueb_Faqet_e_Institucioneve_Publike_an.pdf. (4 Ekim 2013 tarihinde erişilebilir kılınmıştır).

2014 yılının Nisan ayından itibaren, tüm belediyeler kendi websayfalarını açmış bulunmaktadır.⁸³ Oysa AGİT dil ihtiyaçları ile tamamen uyumlu olan sadece yedi websayfasını bulmuştur,⁸⁴ olsun ki tercüme bazan küçük bir gecikme ile temin edilmektedir. Türk dili üzere Mamuşa/Mamushë/Mamuşa belediyesi websayfasındaki haberler, Sırpça ve Arnavutça sayfalarda bütünlüklü olarak verilmiyor. Prizren belediyesinin Boşnakça websayfası yoktur, Sırpça sayfa da sıralı olarak güncelleştirilmiyor, Türkçe verziyon linki ise açılmıyor. Dragash/Dragaş/Dragaş belediyesinin Boşnak dili üzere hazırlanan sayfası yok, Pejë/Peć/İpek belediyesinin de websayfası yok ve evrakların Sırpça verziyonu mevcut değil.⁸⁵ İncelenen diğer belediyelerin websayfalarının yasal çerçeve ile uyumlu olmadığı, tek dil üzere yayınlandığı, teknik olarak resmi diller üzere olmasına rağmen, sürekli bir güncelleme gibi birçok eksikliğe rastlandığı, kötü kaliteli olan bir tercüme veya tamamlanmamış bölümleri içerdiği görülmüştür.

Belediye websayfaları aynı zamanda normalin altında temsil edilen toplulukların sivil hizmetlerde işbulmaları olanaklarını artırma hizmetinde olma eğiliminde olmalı ve bu yüzden dil bakımından uyumlu olmaları önemlidir.⁸⁶ Yine de gözetleme yardımıyla AGİT, iş ilanlarının tüm resmi diller üzere uyumlu olarak sadece 19 belediyede yayınladığı sonucuna varmıştır.⁸⁷

Bulgular özeti

Tüm belediyeler birer websayfa açmış bulunmaktadır, ama o websayfalar genelde tek dillidir veya belediyelerin tüm resmi dilleri üzere yayınlanan evraklara ve hizmetlere erişimi olanaklı kılmamaktadır. Belediyelerin, websayfalarında çıkan tüm evrakların ve hizmetlerin olduğu gibi iş ilanlarının da dil bakımından uyumlu olmasını temin etmesi gerekir.

⁸³ Belediyeler web sayfaları linkini şu web sitelerinde: <http://kk.rks-gov.net/> bakınız 2 Ekim 2013 tarihinde erişilebilir kılınmıştır)

⁸⁴ Gračanica/Graçanicë/Graçanica, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klokot-/Kllokot/Klokot, Novo Brdo/Novobërdë/Novbrda, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Štrpce/Shtërpçë/Šterptce ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin.

⁸⁵ Belediyeler web sayfaları aynı zamanda Kosova Omdusman Enstitüsü tarafından 275/2012 tarihli Ex-Officio raporunda değerlendirilmiştir.

⁸⁶ Topluluklar temsilinin artırılması, iş veren enstitülerin aktif bir iş verme stratejisini benimseyerek, iş ilanlarını yazılı ve sözlü medyalarda tüm resmi diller üzere yayınlamaları ile temin edilebilir. Kosova Hizmetlerinde çoğunluğu oluşturmayan toplulukların dürüstçe ve orantılı bir şekilde temsil edilmeleri Prosedürlerine ilişkin . 04/2010 sayılı Kurala bakınız, not 68, yukarıda geçen, Maddeler 11.2 ve 11.3.

⁸⁷ Dragash/Dragaş/Dragaş, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gračanica/Graçanicë/Graçanica, Istog/Istok/Istok, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klokot/Kllokot/Klokot, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, NovoBrdo/Novobërdë/Novbrda, Obiliq/Obiliç/Obiliç, Prishtinë/Priština/Prištine, Prizren, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Shtime/Štimlje/Štimle, Štrpce/Shtërpçë/Štrptce, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka, Viti/Vitina/Vitina ve Vushtrri/Vuçitrn/Viçitirin.

4.6. Toplantıların sözlü - naklen olarak tercüme edilmesi ve belediye tercüme birimlerinin kapasitesi

Dillerin Kullanımı Kanunu böyle bir şeyi açık olarak şart koşmadığı halde, bunun gerçekleşmesi için uygun olan insan, finansi ve teknik kaynakların temin edilmesiyle birlikte, tercüme birimlerinin kurulması, kalfiyeli belirli sayıda dil asistanlarının işe alınması, onların uygun çalışma koşullarına erişimi ve profesyonel gelişme olanaklarının temin edilmesi gerekmektedir.

2014 yılının Nisan ayından itibaren, 15 belediye, belediye tercüme birimlerini kurduklarını belirtmiştir,⁸⁸ diğer 15 belediye ise sadece bir ya da iki dil asistanı-tercümanı ile çalıştığını belirtmiş bulunmaktadır.⁸⁹ Hani Elezit/Elez Han, Glllogoc/Glogovac/Glogovça, Malishevë/Mališevo/Mališeva ve Gjakovë/Đakovica/Yakova belediyelerinin resmi tercümanları ya da sözlü tercüme yapan uzmanları yoktur. Shtime/Štimlje/Štimle belediyesi tercüme birimi sözlü tercüme yapan işyerini öngörmediği ve onun yerine ilgili dil becerilerine sahip olmayan işçilere sahip olduklarını belirtmektedirler.⁹⁰

Onsekiz belediye⁹¹ tercüman/sözlü tercüman konusunda yeterli personele sahip olmadıklarını belirtmiş bulunmaktadır. Bunun nedeni olarak personel fazlalığı, bütçe yetersizliği olduğu gibi kalfiyeli tercümanların bulunmasında görülen zorluklar olarak beliren faktörleri öne sürmektedirler. Bu gibi durumlarda bazı belediye tercümanları işlerle çok yüklü olmakta ve bazı durumlarda tercüme gerekli kalfiyelere sahip olmayan kişiler tarafından yapılmakta ve böylece tercüme kalitesi zarar görmektedir.⁹²

⁸⁸ Dečan/Dečane/Dečan, Ferizaj/Uroševac/Ferizovik, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Istog/Istok/İstok, Junik/Junik/Yunik, Lipjan/Lipljan/Lipyan, Novo Brdo/Novobërdë/Nobirda, Podujevë/Podujevo/Podiyeva, Prishtinë/Priština/Prištine, Prizren, Skenderaj/Srbica/Sırbica, Shtime/Štimlje/Štimle, Štrpce/Shtërpçë/Štrpce ve Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitırın.

⁸⁹ Dragash/Dragaš/Dragaş, Gračanica/Graçanicë/Grçanica, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klinë/Klina/Klina, Klokot-Kllokot/Kolkot, Mamuşa/Mamushë/Mamuşa, güney Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obiliç/Obiliç, Partëš/Partesh/Partëš, Pejë/Peç/İpek, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Suharekë/Suva Reka/Suva Reka ve Viti/Vitina/Vitina.

⁹⁰ Kosova Dil komiseri bu konuyu 2013 yıllık raporuna dahil etmiş ve Dil Siyaseti Heyetine surarak, bunu Dil Komiseri Ofisinin (Madde 18) kurulmasına değin 7/2012 sayılı Kural uyarınca gerçekleştirmiştir.

⁹¹ Dragash/Dragaš/Dragaş, Gjilan/Gnjilane/Gilan, Gračanica/Graçanicë/Graçanic, Kaçanik/Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica/Kamenica, Klinë/Klina/Klina, Lipjan/Lipljan/Lipyan, güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Podujevë/Podujevo/Podiyeva, Prishtinë/Priština/Prištine, Prizren, Podujevë/Podujevo/Podiyeva, Rahovec/Orahovac/Rahovça, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Skenderaj/Srbica/Serbiça, Shtime/Štimlje/Štimle, Viti/Vitina/Vitina ve Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitırın.

⁹² Örnek olarak Vushtrri/Vuçitrn/Vuçitırın belediyesinde evraklar (genelde bu evraklar Arnavutça ve Sırpça olmak üzere merkezi düzeyde olan evraklardır) Türkçeye tercüme edilmektedir, Vuçitırın'da Türkçe resmi kullanımda olan bir dildir ve Kosova Türk idare asistanı tarafından yapılmaktadır; Suharekë/Suva Reka/Suva Reka belediyesinde, sözlü tercüme, belediye geri dönüş çalışma grubu toplantıları belediye topluluklar ve geri dönüş ofisinin şefi tarafından temin edilmektedir; Gjakovë/Đakovica/Yakova belediyesinde belediye yasal görevlisi gerektiği zaman tercüme hizmetlerini sunmaktadır. Eylül 2012 den Nisan 1 2013 tarihine kadar, Klinë/Klina/ Klina belediyesinin

Yetersiz olan tercüman/naklen tercüme yapan personel sayısı aynı zamanda belgelerin zamanında tercüme edilmesini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Tüm Kosova'da yapılan incelemeler süresince diğer eksiklikler arasında tercümanlar ve sözlü tercüme yapanlara ait uygun olan ofis alanının ve temel teknik cihazlarının olmaması olduğu gibi, sözlükler, bilgisayar yazılım-kontrolü programlarının ve kayıt cihazlarının olmaması yer almaktadır. Buna rağmen sadece Ferizaj/Uroševac/Ferizovik belediyesi tercüman kapasitesinin artırılması doğrultusunda finansi araçlar ayıracağını bildirmiş, diğer yandan Deçan/Deçane/Deçan belediyesi 2013 yılı süresince tercüme birimi için yeni enformasyon teknolojisini satınalacağını beyan etmiştir. En nihayet AGİT belediye tercümanları ile sözlü tercümanların çok kere gereken kalfiyelerden ve iş görgüsünden mahrum olduklarını gözlemlemiş bulunmaktadır,⁹³ tercümanların yarısından fazlası özel eğitim derslerine katılma isteğini belirtmişlerdir.

AGİT'in önceki raporlarında da önerildiği üzere,⁹⁴ bu sorunların çözümü doğrultusunda potansiyel çözüm şundan aranmalıdır: Kosova memurlarının genel eğitimi için sorumlu olan Kosova Kamu İdare Enstitüsü rolünün güçlendirilmesi ve belli periodlarda memurların eğitim ihtiyaçlarının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi gerekir.⁹⁵

Bulgular özeti

Sözlü ve yazılı tercüme yapma hizmetleri için gerekli olan personel yetersizliği yüzünden belediyeler Dillerin Kullanılması Kanununu tamamen uygulayamaz durumdadır. Yetersiz tercüman sayısı, gereken kalfiyeye ve çalışma koşullarına sahip olmama yüzünden tercüme çok kere gereken kalitede değildir. Belediye tercüme birimleri kalfiyeli personel ve uygun çalışma koşulları ile tüm Kosova'da kurulmalıdır. Kosova Kamu İdaresi Kurumu sivil hizmet çerçevesi içerisinde sözlü ve yazılı tercüme yapan tercümanların yeterlikleri doğrultusunda kilitsel bir rol taşınmalıdır.

tercümanı yoktu ve gerektiği zaman tercüme hizmetleri belediye topluluklar ve geri dönüş ofisi üyeleri tarafından yapılmaktadır.

⁹³ Mülakata katılan naklen sözlü tercüme yapan sadece üç tercüman, sözlü ve yazılı tercüme yapmak için üniversite diplomasına sahip olduklarını belirttiler. Tercümanlık işini yapan 17 kişi farklı üniversite diplomalarına sahip olduklarını ve 24 kişi ise orta-okul mezunu olduklarını belirtti. Tercümanların, tercüme alanında gereken görgüye sahip olmamaları özellikle hukuk terminolojisini kullanmalarında zorluklarla karşılaşmalarına neden olarak tercüme edilen hükümlerin farklı anlam taşımalarına neden olmaktadır.

⁹⁴ AGİT 'in, *Kosova'da çok dilli Yasama ve onun Meydan Okumalar, adlı raporu* not 3, yukarıda geçen, sayfa 20.

⁹⁵ Kosova Kamu İdare Enstitüsünün görevi UNMIK in 2003/25 sayılı Administratif Talimatı ile ayarlanmış ve bu talimata göre Kosova Özyönetim Geçici Enstitüsü İcra Şubesinin görevi 2001/09 UNMIK Kuralına göre gerçekleştirilmektedir.

Gilan belediyesinde yol işareti, 28 Mayıs 2014 - OSCE/Enis Ahmetaj

4.7. Çok dilli yol ve cadde işaretlerinin asılması

Dillerin Kullanımı Kanunu 9.2 maddesi şunları öngörür: “2.3 maddeye göre belediyeler, köyler, yollar, caddeler ve diğer kamu yerlerin adlarını belirten ve kapsayan resmi işaretler resmi diller üzere ve belediyede resmi dil statüsünde olan diller üzere yazılmalıdır.” Aynı zamanda Yerel Özyönetim Kanununa göre belediyeler, belediye yolları, caddeleri ve diğer kamu yerlerine ad vermekte tüm yetkilere sahiptir.⁹⁶

Belediye yol adları ve cadde işaretlerinde söz iken, AGİT, kendisinin yapmış olduğu son değerlendirmesinden bu yana temel bir ilerlemenin olmadığını saptamıştır⁹⁷ çünkü şu anda da kırsal kesimde, köylerde ve beldelerde sadece birkaç yol işareti vardır. Bu amaçla genellikle olarak “Ul/Rr./Street” formatı uygulanırken, sokak işaretleri hala yasal ihtiyaçlar ile uyumlu değildir. Örneğin, yer adların sadece bir dil üzere yazılıp ya da resmi adların yanlış yazılması durumları vardır. Bundan başka birçok belediye ve köy sınır işaretleri ortadan kaldırılmış, bozulmuş ve belediye yetkilileri tarafından yenileri koyulmamıştır. Sadece Ştrpce/Shtërpcë/Ştrpce belediyesi işaretlerin bozulmasını açık olarak kınamış,⁹⁸ ve özellikle Gjilan/Gnjilane/Gilan,⁹⁹ güney

⁹⁶ Yerel Özyönetim Kanunu, not 73, yukarıda geçen yazı, Maddeler 17 (o) and 40.2 (j).

⁹⁷ AGİT'in Kosova Belediyeleri tarafında Dillerin Kullanımı Kanununun yürürlüğe koyulmasına değin raporu Temmuz 2008, not 3, yukarıda geçen yazı, <http://www.osce.org/kosovo/32762>; AGİT'in Topluluklar Haklarının Değerlendirilmesine ilişkin raporu, not 3, yukarıda geçen yazı, sayfalar 30–31.

⁹⁸ Ştrpce/Shtërpcë/Ştrpce topluluklar ve belediye enformasyon görevlisi olan belediye başkanı yardımcısı 2013 yılında Arnavut ahalisinin çoğunluğu oluşturduğu Firaye/Firaja(Sırçça ad silinmiş) köyü girişinde yol işaretlerinin silinmesi-bozulmasını kınamış olduğunu belirtmiş ve Ştrpce/Shtërpcë/Ştrpcedede (Arnavutça yazılı olan ad silinmiş). Kınama, yerel medyaya verilen deklarasyon şeklindeydi. Mülakat süresince AGİT'e verilen enformasyon 10 Şubat 2014 tarihinde yönlendirilmiştir

Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça¹⁰⁰ ve Prizren gibi sadece birkaç belediyede¹⁰¹ bozulmuş, silinmiş veya zarar görmüş olan işaretleri temizleme veya değiştirme doğrultusunda eylemde bulduklarını ifade etmişlerdir. Bir olumlu gelişme ise, toplam 18 belediye¹⁰² yollar ile diğer kamu alanlarına adların verilmesi ile ilgili kalıcı belediye komisyonlarını kurmuş olmasından ibarettir. Gjilan/Gnjilane/ Gilan ve Viti/Vitina/ belediyeleri özel komisyonlar ile çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yollara ad verecek olan komisyona sahip olmadığı halde Štrpce/Shtërpcë/ Štrptce belediyesi uluslar arası fon projesinin bir parçası olarak yollara adların verilmesi ve cadde işaretlerinin (Arnavutça ve Sırp Kiril Alfabeti üzere) yazılması doğrultusunda çalışmalar yaptığını belirtmiştir.¹⁰³

Bulgular özeti

Belediyelerin büyük bir kısmı yol adları ve cadde işaretleri konusunda kendilerinin dil görevleri ile uyumlu olmayarak çok kere bu işaretler ve adlar yanlış yazılmış, zarar görmüş veya silinmiştir. Belediyeler dile uyumlu olan yol ve cadde adlarını yazdırmalı ve bozulup silinenleri düzeltmeli, hasarları resmi olarak kınamalı ve herhangi bir hasar ile silme vaka ve olaylarına katılanları cezalandırmalıdır.

5. SONUÇLAR

İlan edilmesinden yedi yıldan çok bir süre geçmesine rağmen, Dillerin Kullanımı Kanunu, yetersiz insan ve finansi kaynaklar ve çoğu kez belediye görevlilerinin yetersiz bir şekilde durumu kavraması ve politik isteksizliği yüzünden sadece kısmen uygulanmış bulunmaktadır.

Son tarihi geride bırakarak bir destekleme mekanizması olan Dil Siyaseti Ağının kurulmasıyla merkezi düzeyde, DKO'ya sağlanacak uygun personel, lojistik ve finansi kaynakların akışını garanti eden reformları AGİT saygıyla karşılamaktadır.

Belediye düzeyinde kamu tartışmalarını düzenleyerek, kenttaşların dil hakları konusunda bilgilendirilmeleri amacıyla yapılacak bilinç artırma olayları ile dillerin kullanımına değin belediye kurallarını kabul etmekle belediyeler olumlu adımlar atmış

⁹⁹ Belediye kamu hizmetleri departmanı müdürü Gjilan/Gnjilane/Gilan'da işaretlerin sıralı olarak kontrol edildiği ve değiştirildiği belirtilmektedir. AGİT, Mart 2013 tarihinde (Përlepnicë/Prilepnice/Prilepnica'da) sadece bir işaretin silindiğini-bozulduğunu kaydetmiştir.

¹⁰⁰ Enformasyon belediye kamu hizmetleri departmanı müdürü tarafından temin edilmiş ve AGİT'in sıralı gözlemesi sonucu onaylanmıştır.

¹⁰¹ Belediye kamu hizmetleri departmanı müdürü tarafından enformasyonlar temin edilerek AGİT in sıralı gözlemesi tarafından onaylandı , gerçi işaretler silindikten/bozulduktan hemen sonra temizlenmiş/değiştirilmiş değildir .

¹⁰² Deçan/Deçane/Deçan, Dragash/Dragaš/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje/Kosova Ovası, Gjakovë/Đakovica/Yakova, Glogoc/Glogovac/Glogovça, Junik/Junik/Yunik, Kamenicë/Kamenica/Kameniča, Klokot-/Kllokot/Klokot güney Mitrovicë/Mitrovica/Mitroviça, Novo Brdo/Novobërdë/Nobırda, Podujevë/Podujevo/Podiyeva, Prishtinë/Priština/Prištine, Prizren, Ranilug/Ranillug/Ranilug, Skenderaj/Srbica/Serbiça, Shtime/Stimlje/Štimle, Suharekë/SuvaReka/SuvaReka ve Vushtrri/Vučitrn/Vuçitırın belediyeleri.

¹⁰³ ABD Uluslararası Gelişme Projesi Acentesinin "Demokratik Efektif Belediyeler Girişimi".

bulunmaktadır. Birçok belediye Boşnakça ya da Türkçeyi resmi dil ya da resmi kullanımda olan dil statüsü tanımalarına rağmen, Roman dili böyle bir tanınma ve esirgenme henüz tanınmış değildir.

Belediyelerin çoğu belediye kamu ofislerinde çok dilli işaretleri henüz kullanıp asmamaktadır. Belediye düzeyinde sayı olarak azınlığı oluşturan topluluk üyeleri kamu idaresinde sözlü ya da yazılı irtibatta sorunlarla karşılaşmaya devam etmektedir. Kendi ana dillerinin belediye düzeyinde resmi dil statüsüne sahip olması ya da resmi kullanımda bir dil olmasına rağmen, azınlıklar bu sorunlarla hala karşılaşmaktadırlar. Bu eksikler resmi dilleri çok iyi bilen tercümanların işe alınmasında görülen zorluklardan kaynaklandığı gibi, bazı toplulukların sivil hizmetlerde yetersiz olarak temsil edilmediklerinden, özellikle belediyelere tercüme hizmetlerini sunan memurlar için uygun olan dil eğitimi derslerinin henüz örgütlenmiş olmamasından ileri gelmektedir.

Belediye meclisi oturumları süresince sözlü - naklen tercümenin temin edilmesi doğrultusunda belediyelerin kendi kapasitelerini artırmalarına rağmen, yetersiz insan kaynakları ve politik isteksizliği yüzünden tutanakların ve belediye yasal belgeler ve kararlarının tercüme edilmesinde yetersizlikler görülmektedir. Belediye websayfaları da tek dilli olmaya devam etmekte, ya da bir belediyede tüm resmi diller üzere evrakların ve hizmetlerin sunulması gibi erişimi sağlama görevini belediyeler yerine getirememektedir.

Belediyelerin büyük bir çoğunluğunun tercüme birimlerini kurmaları ve tercüme asistanlarına sahip olmalarına rağmen, kabarık sayıda tercüme malzemesinin olması, yetersiz tercüman sayısı, tercümanın gereken kalfiyelere sahip olmaması ve yetersiz çalışma koşulları gibi ortak sorunlar nedeniyle tercümelerin kalitesi gereken düzeyde değildir. Bu kusurlara rağmen ne merkezi düzey, ne de herhangi bir belediye sözlü tercüme yapan tercümanlara eğitim olanakları henüz sağlamış değildir.

Belediyelerin çoğu yol adları ve belediye cadde işaretleri konusunda kendi dil görevlerine istenen bir şekilde yapmamakta, levhaların hasar görmeleri, silinmeleri ve yanlış yazılmalarını düzeltmek amacıyla gereken girişimlerde bulunmamışlardır.

6. TAVSİYELER-ÖNERİLER

Kosova belediyelerinin dikkatine

1. Dillerin Kullanımı Kanunu hakkında bilinci artıracak olan kamu kampanyaları düzenlemeli, belediye dil kurallarını uyumlaştırmalı, onların tamamen uygulanması için uygun olan finansi, insan ve teknik kaynakları tahsis etmeleri;
2. Her belediyede dil odak noktalarının kurulmasına değin 07/2012 Sayılı Kural ile uyumlu olan adımları atmalı, sözü gecen dil odak noktaları konusunda Dil Komiseri Ofisi ile sıkı bir irtibatta bulunmalı. Aynı zamanda belediye enstitüleri, Dil Komiseri Ofisini dil asistanları, sözlü tercüme yapan ve onlar için çalışan tercümanlar hakkında bilgilendirmeli;

3. Dillerin Kullanımı Kanununun tamamen uygulanması doğrultusunda tüm belediye işaretlerinin ve ilanların tüm resmi diller üzere ve resmi kullanımda olan diller üzere yazılmasını temin etmeli ;
4. Dillerin Kullanımı Kanununun 7.3 ve 8.4 maddeleri ile öngörülen çok dilli hizmetlerin sunulması amacıyla tercümanların işe alınmaları sırasında kendilerinden dil ustalığının göz önünde bulundurulması, uygun dil eğitime sahip olan tercümanların temin edilmesi doğrultusunda merkezi düzeyden destek istenmeli;
5. Dillerin Kullanımı Kanununun 7.3 ve 8.4 maddelerinde öngörüldüğü üzere istem üzere sözlü tercüme yapma işleminin geliştirilmesi amacıyla uygun insan ve finansal kaynaklar temin edilmeli;
6. Dillerin Kullanımı Kanununun 7.6 maddesi ile öngörüldüğü üzere, yasa tasarısı da dahil olmak üzere tüm resmi belediye evraklarının tüm resmi diller üzere yayınlanması ve tüm toplulukların tasarlama sürecine olduğu gibi kamu işlerine katılmalarının cesaretlendirilmeleri sağlanmalı;
7. Dillerin Kullanımı Kanununun 7.2 ve 7.4 maddelerine göre ve 03/2011 sayılı Kamu İdare Bakanlığının Administratif Talimatı uyarınca belediye web sayfalarının ilgili belediyenin tüm resmi dilleri üzere yayınlanması temin edilmeli;
8. Dillerin Kullanımı Kanununun tamamen uygulanmasının önkoşulu olarak her belediyede tercüme biriminin kurulması ve yeterli dercede kalfiyeli personel ve uygun çalışma koşullarının (örnek olarak ofis alanı ve cihazlar, sözlükler, bilgisayarlar ve bilgisayar programı), temin edilmeli;
9. Dillerin Kullanımı Kanununun 9.2 maddesi uyarınca ilgili belediyelerde tüm resmi diller üzere iki dil ya da çok diller üzere cadde işaretlerinin yazılması için acil önlemler alınmalı;
10. İki dil ve çok diller üzere yazılı olan yol ve cadde işaretlerine yapılan herhangi bir hasar ve silmenin acil olarak düzeltilmesi ve resmi bir şekilde kınanıp cezalandırılması sağlanmalı.

Kosova Kamu İdare Kurumlarının dikkatine

11. 04/2010 sayılı Kural ile öngörüldüğü üzere olumlu eylem önlemlerine odaklanmak amacıyla Toplulukların sivil hizmete eşit bir şekilde katılmalarını uygulayan ilgili yasal ile politik çerçeve konusunda bilinçli olmaları doğrultusunda eğitim eylemleri gerçekleştirilmeli.
12. Geliştirilmiş sözlü tercüme ve tercüme becerilerine ilişkin profesyonel eğitimin temin edilmesi doğrultusunda sivil hizmet çerçevesi içerisinde sözlü tercüme ve tercüme yapanlar becerilerini artırmaları için programlar geliştirilip sunulmalı.

Kamu Yönetim Bakanlığının dikkatine

13. Kamu Enstitülerinin websayfalarına ilişkin 03/2011 sayılı Administratif Talimatının uygun bir şekilde uygulanması doğrultusunda belediyeler gözetlenmeleri ve onlara rehberlik sunulmalı.

Yerel İdare Bakanlığının dikkatine

14. Belediyelerin kendi çalışmalarında eşit olarak resmi dilleri kullanmaları için görevli oldukları konusunda gerekli öğütler ve rehber temin edilmeli, özellikle de Dillerin Kullanımı Kanununun 7.3, 7.6 ve 8.4 maddelerine göre toplulukların demografik yapısına bakmayarak belediyenin tüm resmi dilleri üzere yerel düzeydeki tüm kanunları tasarlama ve yayınlama.

Dil Komiseri Ofisine

15. Tüm topluluklar arasında ve genel olarak kamuoyunda dil hakları ile ilgili kamu bilincinin artırılması olduğu gibi Dil Komiseri Ofisinin rolü ve görevi hakkında bilincin artırılması. Buna, Dil Komiseri Ofisinin 07/2012 Kural ile öngörülen erişilebilir ağlaşı - şikayet mekanizmaları da dahil olmalıdır;
16. Dillerin Kullanımı Kanununda belirtildiği üzere Kosova Kurumlarının kendi dil görevleri ile uyumlu olup olmadığının gözetlenmesi artırılmalı;
17. Dil Komiseri Ofisinin 07/2012 sayılı Kuralında da öngörüldüğü gibi Dil Siyaseti Ağının kurulması ve işlevi doğrultusunda belediye odak noktalarının kurulması için belediyeler gözetlenmeli ve onlara rehberlik sunulmalı.

Uluslararası topluluğunun dikkatine

18. Kosova kurumlarının, topluluklar haklarının ve Kosova çoğulculuk demokratik değerlerinin korunmasının kilitsele bir elemanı olarak dil görevlerinin uyumu doğrultusunda kendilerini desteklemeye devam etmeleri önerilmektedir.

Kosova'da Belediye dil uyumu

